

JELENETEK EGY SZERELEMBŐL

Szilasi László: Kései házasság

Szilasi László új regénye Vajda Ilma és Gavenda Péter (Gerenda) egymással töltött perceinek és egymás mellett leélt életének története. A könyv rövid, három-négy oldalnyi fejezetekből épül fel, amelyek a megismerkedés és a jelen, vagyis az 1964 és 2019 közötti évek jeleneteit rajzolják meg. Az első és az utolsó, 2019 nyarán játszódó fejezet adja a regény keretes szerkezetét, és fogja közre az egyes évek történéseinek mozaikos, de alapvetően lineáris elbeszélését. A kerettörténetben Vajda Ilma, a vízügyi szakközépiskola nyugdíjas tanára az árpádharagosi fürdőben találkozik barátnőjével, Wohlmuth Smacával, és ússza hosszait a nagymedencében. Az úszás ebben az esetben szorosan összekapcsolódik az emlékezéssel: ahogyan arról a nyitófejezetben értesülünk, „az úszást pedig télen-nyáron arra használta, hogy a víz felszíne alatti suhanás másodperceiben szaggatottan és szigorúan végiggondolja az életét” (8.). E „szaggatott” és „szigorú” töredékekből épül fel a személyes, elsősorban párkapcsolati mikrodrámák sora, amely révén nemcsak a főhősök életének rejtett zugaiba nyerhetünk betekintést, hanem a történet mögött meghúzódó idők és terek krónikája is megnyílik az olvasó számára.

Bátran állítható, hogy a *Kései házasság* Szilasi eddigi leginkább letisztult munkája. A korábbi regények poétikai összetettsége nemcsak az értelmezés lehetséges útjait nyitotta meg, de gyakran az olvasók értetlenségét is kiváltotta. Így történt ez a *Szentek hárfája* kulturális referenciákkal túlszűfolt szövegterében, vagy éppen a *Luther kutyái* műfaji sokféleséget mutató betétei esetében. Az új regény abban különbözik elsősorban a korábbiaktól, hogy Szilasi nagyon takarékosan bánik a rá igen jellemző betoldásokkal, narratív kitérőkkel: a most választott szerkezeti megoldás és a történet lineáris íve megköveteli a feszes narratívát. Ez pedig összességében nagyon jól tesz a kötetegésznek.

Kitekintések természetesen ebben a kötetben is vannak, azonban fontos, hogy az egyes évekhez kapcsolódó történelmi kulisszák nem válnak öncélúvá, hanem a korfestés magától értetődő részeként funkcionálnak. A történelem cselekménybe ágyazása szerencsére nem didaktikusan történik: a regény nem tűzi ki célul a totalitást, nem akarja mindenáron lajstromba venni a legfontosabb eseményeket, csupán felvilágit az egyes évekből egy vagy több izgalmas momentumot. Egyaránt helyet kapnak természeti jelenségek és az azokra adott emberi reakciók (az 1999-es napfogyatkozás), magyar és egyetemes történelmi utalások, valamint olyan események, amelyek a világpolitikát kapcsolják össze a hazai történésekkel (Fidel Castro magyarországi látogatása). Ezek a háttéresemények nem tolakodóan, egy mindentudó narrátor túltengéseként jelennek meg, hanem mintegy korjelzőként szervesülnek a történetben. Jellemző idézet például a *Cigánypecsenye* című fejezet egyik, a Fehér Galamb kisvendéglőt leíró mondata: „A balassagyarmati túsízdrama évében ez volt Ilma és Gavenda közös helye” (33.).

Magvető Kiadó
Budapest, 2020
192 oldal, 3299 Ft

A történelemhez hasonlóan a regény jellegzetes helyszínei is fontossá válnak: bár a *Kései házasság* intencióját tekintve nem városregény, Szeged és Árpádharagos ikonikus terei hol a történet fősodrában, hol pedig háttérként, de valamiképpen mindvégig helyet kapnak. Fókuszba kerül többek között az imént említett vendéglő vagy a főszereplők megismerkedésében fontos szerepet játszó és később is visszatérő szegedi Dóm tér. A környeztetfestésben szerepet játszó terekre pedig jó példa lehet az a Pál-malom, amely a békéscebái István-malommal azonosítható viszonylag problémamentesen („A Pál-malom tornya egyébként azért volt füstös, mert 2019. május 21-én leégett”, 192.).

Hasonlót szerepet kap a városterek közötti mozgás, elsősorban a Szeged–Árpádharagos vasútvonal köztesége. A vasúti utazás ismétlődő motívuma a változást és az állandóságot szegezi egymásnak. Az állomásnevek vissza-visszatérő felsorolása a menetrend változatlanlanságát állítja szembe a mindennapok és a magánélet váratlan fordulataival. A mobilitás és a mozdulatlanlanság dilemmáját azért is érdemes kiemelni, mert meghatározó szerepet játszik a történet alakulásában és a szereplők jellemében egyaránt. A családi akaratból Árpádharagoshoz láncolt, egyetemi karrierjét feladó Ilma és a külföldi kiküldetésre is gyakran utazó Gerenda ellentéte mozgatja a szövegegészt. Az ominózus utolsó kirándulás azonban – kényszerű módon – közös nevezőre hozza, közös otthonmaradásra ítéli a két figurát. A szereplők ekkor már túl vannak az egyéni mobilitást lehetővé tevő autó és motorbicikli eladásán, az ellopott és soha meg nem talált biciklik pedig a teljes bezárulás egyszerre konkrét és metaforikus lenyomatát képezik, motívált ellentétet generálva az Orient expressz szerelvényének fejezetbeli feltűnésével. „Belekényszerültek Árpádharagosba. A városba, amit voltaképpen egyikük sem szeretett igazán” (161.).

Egy rövid utalás az évtizedek során bekövetkező társadalmi változást, a tanyavilág eltűnését is képes megragadni: „Hódmezővásárhely, Székkutas, Orosháza, Csorvás, *Fürjesen nem áll meg, mert onnan kihalt a tanyavilág, Árpádharagos*” (160., kiemelés tőlem, Sz. M.). A tanyavilággal és lakóival kapcsolatos érzékenység egyébként nemcsak itt mutatkozik meg, hanem a *Csizma* című, különösen erős fejezetben is, amelyben Gerenda édesapjának haláláról és „életének utolsó szörnyűségéről” (70.) ad hírt a narrátor. „Szomszédok nincsenek. Folyó víz, gáz, villany nincs. Régen volt egy tanyaközpont, de megszűnt már a bolttal meg a kocsmával együtt. [...] A ház rogyadozott. A plafonig fölpenészedtek a falak” (71.).

A regény narratív megoldásait illetően elmondható, hogy a szerző alapvetően a különböző hangok polifóniájával operál: az omnipotens narrátori hangot kiegészíteni, árnyalni hivatott időnként egy idézet (egy feljegyzés, brosúra, vagy éppen Biblia-részlet), ennél is gyakrabban pedig egy-egy dőlt betűs rész, amely Vajda Ilma vagy Gavenda Péter monológjait tartalmazza. Az alapötlet bármennyire is jó, a megoldás csak részben tűnik működőképesnek, elsősorban azért, mert a különböző tipográfiai megoldással jelölt szövegrészek sajnálatos módon mindvégig ugyanannak a hangnak a lenyomatát képezik. A szereplő jórészt ugyanúgy beszél, mint a narrátor, így nem érzékelhető érdemi különbség a szövegek között. Ugyancsak problematikusnak tűnik helyenként az egyes figurák megrajzolása, elsősorban az árvízűgyes tanárnő és az edző-testneveléstanár gondolkodása, amely nagyon gyakran inkább a humán tudományok iránti elkötelezettséget, bölcsész beállítottságot feltételez, mint természettudományi vagy sportbéli jártasságot.

A történet vezetése éppen a deklarált mozaikosság miatt nem vállalkozik minden szereplői motívum megragadására. Az elbeszélő a legtöbb esetben csak rögzít, nem kommentál, Gavenda Péter gondolataiba csak ritkán, kevés monológja, de jellemzőbben Ilma vagy az egyes szám harmadik személyű narrátor tolmácsolása révén láthatunk bele. Nem ismerjük Gavenda Péter első, Dragossy Zsuzsával kötött házasságának motívumait, de ennél is beszédesebb, hogy a soha nem múló, sok várakozást és lemondást implikáló Gerenda-szerelem magyarázatába sem bocsátkozik egyik elbeszélő sem: „Nem a tulajdonságok döntik el, hogy illenek-e ketten egymáshoz, hanem a szerelem, bármi legyen is szerinted az” (186.). A regény érdeme, hogy az olvasóra bízta annak eldöntését, a két

ember kapcsolatát miként interpretálja. A szerelmi történet „szépségének” megítélése ket-tős: Ilma tettei, gesztusai érthetők önfeladásként, de érthetők az élethosszig (és azon túl is) tartó szerelem példájaként. „Én nem gyászolom Gerendát. Én vele élek. [...] Ez van, drága Smacám” (186.). A regény legalább ilyen lakonikus szentenciát fogalmaz meg a múlttal, a nosztalgiával kapcsolatban is: „tényleg az a helyzet, hogy a múltnak néha semmiféle ér-telme nincs. Nem jelent semmit” (159.).

A regény ugyanakkor, vitatható megoldásaival együtt is, nagyon is sok jelentést, érte-lemlenhetőséget hordoz, sokat mond szabad akaratról és helyzetekbe való belesodródásról, két ember szerelmi viszonyának finom dinamikájáról, valamint a 20–21. század magyaror-szági mindennapjairól. Aki átélte, annak nosztalgia, aki nem, annak történelem: így vagy úgy, de a *Kései házasság* szövegfolyama kikerülhetetlenül magával ragadja az olvasót.

HIRDETÉS

ZSOLNAY NEGYED

szept
17
20⁰⁰

BALÁZS ELEMÉR GROUP

„DUPLA 20” 20 ÉVES A BALÁZS ELEMÉR GROUP
ÉS 20. ÉVADÁT KEZDI A METRONÓM JAZZ KLUB

e78.hu

MOL

n3

ZSOLNAY
ÖRÖKSÉGKEZELŐ
NONPROFIT KFT.

PÉCS
A KULTÚRA
VÁROSA